
Edward Kelly byl alchymista – podvodník. Zajímala se o něj i tajná služba

Edward Kelly nebyl alchymista, ale podvodník. Zajímala se o něj i tajná služba

Proč o Edwarda Kellyho projevovali zájem angličtí vyzvědači? Je dosud nerozluštěný Voynichův rukopis důležitým alchymickým spisem? Proč byla šlechta 16. století tolik fascinována právě alchymii? Na všechny tyto otázky jsme hledali odpovědi s prof. RNDr. Vladimírem Karpenkem, CSc., z katedry fyzikální a makromolekulární chemie Přírodovědecké fakulty UK. Připomněli jsme si tak 460 let od narození a 400 let od úmrtí císaře Rudolfa II.

Jakým způsobem si Rudolf II. vybíral alchymisty, které zaměstnával na svém dvoře?

Tradovalo se, že Tadeáš Hájek z Hájku alchymisty před tím, než je císař pozval k audienci a případně zaměstnal, přezkušoval. To je ale jen legenda. Jaké kritérium Rudolf volil, se dá jen velmi obtížně vysledovat. Alchymista Michael Maier se dočkal audience u císaře až po roce čekání, přitom v době, kdy přišel do Prahy, už byl velmi známou a uznávanou osobností.

Z Anglie přišel také slavný tandem John Dee a Edward Kelly, i oni se ale velmi složitě domáhali audience. Papežský nuncius se totiž stavěl proti tomu, aby Rudolf přijal příslušníky anglikánské církve. Nakonec byl Dee, tehdy rovněž významný učenec, přijat jen jednou.

Ale třeba polský alchymista Michael Sendivogius, který působil současně jako diplomat ve službách polského krále, se jako vyslanec polského dvora dostal k císaři snáz. Dokonce před ním provedl na Pražském hradě údajnou transmutaci obecného kovu ve zlato.

Říká se, že císař Rudolf založil v Praze alchymistickou akademii. Je to pravda, nebo je to pouze jedna z dalších legend?

Císař byl pověstný tím, že se zajímá skutečně o kdeco. V důsledku toho do Prahy přicházela celá řada lidí. Je pravděpodobné, že alchymisté, kteří do Prahy přišli, se setkávali, nedá se ale hovořit přímo o nějaké akademii.

A v Evropě v té době existovala nějaká alchymistická škola? Jak alchymisté získávali své znalosti?

Alchymie se nikdy nepřednášela na žádné univerzitě. Když se začala ve 12. století šířit po Evropě, byla to poněkud podezřelá nauka a takovou do jisté míry zůstávala. Alchymisté mimo jiné prohlašovali, že umějí z obecných kovů vyrobit zlato či stříbro, což je tvrzení, které stojí v podstatě proti církevní dogmatice. Alchymisté ale neskončili na hranici, protože prohlašovali, že znalost alchymie je darem Božím a alchymistou se může stát jen ten, komu se dostalo Božího osvětlení. Mezi alchymisty se informace šířily nejčastěji rukopisy, později tištěnými knihami, a nelze samozřejmě vyloučit ani osobní kontakty. Alchymické knihy, zvláště pak v 16. a 17. století, mívají charakteristický styl. V předmluvě autor píše, že alchymie je darem Božím, naznačuje, že jemu se tohoto daru dostalo. Někdy přidává příklady údajně úspěšných transmutací, které provedli jiní mistři. Dále rozvíjí teorie o tom, z čeho jsou složeny kovy, a popisuje přípravy různých sloučenin. V momentě, kdy se mají objevit návody na vlastní transmutaci nebo na přípravu kamene filozofů, začne být text velmi mlhavý a nesrozumitelný. Autoři také často používali kódová slova. Naznačili tak jen, že tajemství transmutace sice znají, ale nesmí se dostat k nezasvěcencům.

Proč se právě v rudolfínské době alchymii tak dařilo?

U nás měla alchymie silné podhoubí už od 15. století, osobnost Rudolfa II. navíc do země přitáhla řadu učenců. Obecně je 16. století v Evropě obdobím rozkvětu vědy, včetně alchymie, která měla v té době pevné zázemí, protože působila velmi přesvědčivě a věrohodně. Pomáhal tomu i rozvoj řemesel, především metalurgie. Občas se sice objevily hlasy, které vyvracely to, že by se daly obecné kovy transmutovat ve zlato, těch bylo ale stále málo.

O alchymii se začali zajímat šlechtici i bohaté měšťanstvo, kteří financovali provoz laboratoří. Představa výroby zlata byla pro ně velmi lákavá. V té době se začínaly vydávat alchymické knihy v národních jazycích, takže se informace o alchymii snáze šířily mezi lidmi.

Objevila se také odnož alchymie – tzv. iatrochemie, kterou prosazoval alchymista a lékař Paracelsus. Zjednodušeně lze říci, že se jedná o zárodek dnešní medicínské chemie, tehdy to bylo využití především anorganických chemikálií pro léčebné účely. Medicínské použití alchymie tenkrát zajímalo řadu lidí.

Někdy se hovoří o alchymii jako o pavědě, vnímají to chemici také tak?

Alchymie, tak jak se provozovala do konce 17. století, nejvýš ještě do poloviny následujícího století, byla vědou, pokud máme na mysli poctivé alchymisty. Byla to taková přípravná půda pro budoucí chemii. Alchymisté si ale sami pod sebou podřezávali větev. Jak připravovali a poznávali stále víc a víc chemikálií, zkoumala se reaktivita sloučenin, začalo se stále více ukazovat, že transmutace kovů chemickou a metalurgickou cestou není možná. Současně bylo zřejmé, že jejich teorie složení kovů jsou mylné. Chemie je musela vyvrátit, zato však mohla v lecčems stavět na praktických znalostech alchymistů. Za špatnou pověst alchymie může hlavně to, že ji doprovázel podvod – nabídce, že někdo dokáže uměle vyrobit zlato, se těžko odolávalo. Ovšem i ne jeden podvodník byl ve skutečnosti zdatný chemik a metalurg.

Ža podvodníka byl označen i legendární Edward Kelly. Byl tedy alchymista, nebo jen šikovný šarlatán?

Edward Kelly je velmi barvitá a záhadná postava. O čem se ale nepochybuje, je to, že v alchymii byl podvodník, i když pravděpodobně velmi zručný. Kelly je dnes předmětem důkladného bádání pochopitelně především Britů. Ukázalo se například, že se o něj téměř neustále velmi zajímala anglická výzvědná služba. Otázkou je, proč. Jedna z úvah říká, že skutečně uvěřili, že umí vyrobit zlato. V dochovaných dokumentech se objevily narážky na to, že by bylo dobré, kdyby Kelly trochu zlata vyrobil, protože Anglie potřebovala finance na budování loďstva proti Španělsku.

Vedle toho se vedou úvahy o tom, zda Edward Kelly nebyl skrytý katolík, a tedy jakýsi agent Vatikánu. Kelly je velkou záhadou a dodnes se ani spolehlivě neví, kdy a jak zemřel. Pravděpodobně to byla sebevražda, ale třeba John Dee ve svém deníku doslova zaznamenal, že Kelly „byl zamordován“.

Kolem Rudolfa II. se kupí jedna záhada za druhou. Mezi ně patří i tajemný Voynichův rukopis. Má tento text nějaký vztah k alchymii?

O jedné věci naprosto naprosto není pochyb – že rukopis byl v majetku osob, které pobývaly v rudolfínské Praze. Tím to ale končí, rukopis je stále záhadou. Zatím se nepodařilo odhalit ani jeho autora, ani rozluštit písmo, ani vysvětlit symboliku ilustrací. Zdá se, že v rukopise může být trochu alchymie i trochu astrologie, všechno to jsou ale jen spekulace. Otázkou také je, zda rukopis prošel bezprostředním okolím Rudolfa II., to se ale zatím nepodařilo zjistit.

V roce 2012 si připomínáme 460 let od narození císaře Rudolfa II. a zároveň 400 let od jeho úmrtí. Této výjimečné osobnosti naší historie se vedle nové [tematické rubriky časopisu i-Forum](#) věnuje i dvoudenní konference [Věda,](#)

technika a umění v rudolfínské době . Spolupřádají ji Univerzita Karlova, Národní technické muzeum a další instituce ve dnech **16. a 17. října 2012**. Na konferenci s přednáškou o rudolfínské alchymii vystoupí i profesor Vladimír Karpenko.